

ИЗВЕШТАЈ О СПРОВЕДЕНОЈ ЈАВНОЈ РАСПРАВИ о Нацрту Етичког кодекса фармацеута Србије

Етички одбор Фармацеутске коморе Србије у сарадњи са консултантом проф. др Душанком Крајновић, израдио је Нацрт Етичког кодекса фармацеута Србије и Одлуком бр. 75/3-4 од 3.4.2024. године утврдио програм јавне расправе.

У складу са овом Одлуком јавна расправа је спроведена у периоду од 15. априла до 15. маја 2024. године.

Нацрт Етичког кодекса фармацеута Србије објављен је на сајту Фармацеутске коморе Србије и прослеђен члановима фармацеутске коморе Србије путем циркуларног мејла, а заинтересовани чланови могли су да доставе предлоге, сугестије, иницијативе и коментаре путем онлајн формулара.

Етички одбор Фармацеутске коморе Србије на седници одржаној 30.05.2024. године у сарадњи са консултантом проф. др Душанком Крајновић размотрио је све изнете начелне и појединачне сугестије, предлоге и примедбе изнете током јавне расправе.

Сви предлози и сугестије којима се унапређује предложени текст Нацрта Етичког кодекса фармацеута Србије уграђени су у коначни текст Нацрта Етичког кодекса фармацеута Србије, који ће бити упућен органима Фармацеутске коморе Србије на даљу надлежност.

У наставку Извештаја наведене су све начелне и појединачне сугестије, предлози и примедбе изнете током јавне расправе и мишљење Етичког одбора Фармацеутске коморе Србије.

УВОД

1. *Не може да се говори о „етици здравствене заштите”, већ је реч о начелима професионалне етике (како је назначено у Закону о здравственој заштити).*

Прихвата се преформулисање реченице: "Закони и етика здравствене заштите у знатној мери се поклапају, будући да понашање здравствених радника треба да одражава бригу за добробит, достојанство и здравље сваког човека као и право човека на самоопредељење", је преформулисана у:

"Законски прописи и етичка начела у пружању здравствене заштите у знатној мери се поклапају, будући да понашање здравствених радника треба да одражава бригу за добробит, достојанство и здравље сваког човека као и право човека на самоопредељење".

2. *Магистри фармације никако не могу да „допринесу побољшању нивоа здравствене заштите” већ можда да допринесу повећању квалитета здравствене заштите (на одређеном нивоу, ако сте мислили на примарни, односно секундарни/терцијарни).*

Прихвата се преформулисање реченице: "Магистри фармације (у даљем тексту фармацеути) су дужни да допринесу побољшању нивоа здравствене заштите, обављајући своје професионалне задатке у складу са законским прописима који уређују фармацеутску здравствену делатност и стандардима Добре апотекарске праксе" је преформулисана у:

"Магистри фармације (у даљем тексту фармацеути) су дужни да допринесу побољшању здравствене заштите, обављајући своје професионалне задатке у складу са законским прописима који уређују фармацеутску здравствену делатност и стандардима Добре апотекарске праксе".

3. Закон о здравственој заштити дефинише: апотекарску делатност и фармацеутску здравствену заштиту (не и фармацеутску здравствену делатност).

Не прихвата се. Образложење: Није неопходно да Етички кодекс користи терминологију која постоји у Закону о здравственој заштити. То је документ који доноси Фармацеутска комора Србије и треба да буде написан терминологијом која је за фармацеутску струку разумљива. Фармацеутска здравствена делатност регулисана је не само Законом о здравственој заштити већ и другим прописима који се морају поштовати.

4. Шта се мисли под овим да су „одговорни пред самим собом”? Да раде по својој савести? Можда: у складу са законским и стручним прописима, поштујући начела професионалне етике.

Не прихвата се. Образложење: Не прихвата се сугестија јер сматрамо да се на овај начин корисници Етичког кодекса експлицитније позивају на одговорност да континуирано преиспитују своје етичке одлуке.

5. Лично и професионално понашање и учинак бих заменила јер учинак није етички поступак, тако да предлажем: висок ниво професионалних активности.

Не прихвата се. Образложење: Лично и професионално понашање и учинак су неодвојиви и део су професионалних активности.

6. Моралне принципе треба вероватно применити (не променити) приликом расуђивања и доношења етичке одлуке.

Прихвата се. У складу са сугестијом реченица: " Као део професионалних одговорности фармацеута етика се дефинише као систематско проучавање моралних принципа и како их променити у пракси код етичког расуђивања и етичког доношења одлука", и сада гласи:

"Етика се дефинише као систематско проучавање моралних принципа и како их применити у пракси код етичког расуђивања и етичког доношења одлука".

7. Изоставила бих интересне стране и оправдавање одлуке већ само: образложити одлуку уколико је потребно/тражено.

Прихвата се. Реченица: " Али када се суоче са етичким дилемама, од фармацеута се очекује да донесу етичку одлуку, као и да оправдају своју одлуку интересним странама на које ова одлука може имати утицаја" је преформулисана у:

" Али када се суоче са етичким дилемама, од фармацеута се очекује да донесу етичку одлуку, као и да образложе своју одлуку свим учесницима на које ова одлука може имати утицаја".

Део 1. Професионална етика

1. *Не бих раздвајала послодавце по власничкој структури (само послодавац). Политичке партије нису институције друштва.*

Што се тиче коментара "Не бих раздвајала послодавце по власничкој структури (само послодавац)", не прихвата се. Образложење: Неопходно је поменути послодавце на начин како је учињено где није поменуто да ли се ради о државном или приватном власништву, а власници апотека морају да се помену у односу на здравствене службе који су дефинисана законом као апотека - приватна пракса.

Што се тиче коментара " Политичке партије нису институције друштва", реченица: "Фармацеут је у вршењу апотекарске делатности независан у свом раду, како у односу на послодавца, власника апотеке, претпостављене, тако и у односу на медије, политичке партије и друге институције друштва" је преформулисана у:

"Фармацеут је у вршењу апотекарске делатности независан у свом раду, како у односу на послодавца, власника апотеке, претпостављене, тако и у односу на медије, политичке партије, као и друге установе и институције друштва".

2. *Промене у струци бих назвала: нова сазнања (напредак).*

Не прихвата се. Образложење: Промене у струци су много шири појам који између осталог обухвата и нова сазна (напредак).

Део 2. Етички принципи и дужности

Принципи – темељ Кодекса, обухватају исказане моралне принципе, фундаментална морална начела и вредности који су применљиви у здравственој заштити у циљу успостављања етичког понашања чланова Коморе.

Прихвата се. Реченица: " Принципи - чине темељ Кодекса и обухватају исказане моралне принципе, фундаментална морална начела и моралне вредности који су применљиви у здравству, а ради успостављања етичког понашања чланова Коморе" је преформулисана у: "Принципи - чине темељ Кодекса и обухватају исказе везане за фундаментална морална начела, моралне вредности и моралне принципе који су применљиви у здравству, а ради успостављања етичког понашања чланова Коморе".

ПРИНЦИПИ – 1-13

1.1. Фармацеутски производ као израз који је овде употребљен, судећи по образложењу, је лек, па предлагем да тако и стоји, уз додатак медицинских средстава.

Прихвата се. Реченица: " Фармацеут обезбеђује фармацеутске производе који су безбедни, ефикасни и одговарајућег квалитета, а који се користе у превенцији или лечењу болести, ублажавању симптома болести, поремећаја и тегоба, као и дијагностиковању обољења", је преформулисана у:

"Фармацеут у апотеци обезбеђује производе који су безбедни, ефикасни и одговарајућег квалитета, а који се користе у превенцији или лечењу болести, ублажавању симптома болести, поремећаја и тегоба, као и дијагностиковању обољења".

1.2. Уместо „најмеродавнијег” предлагем: надлежног, одговарајућег."

Не прихвата се. Образложење: Реч "најмеродавнији" је шири појам и обухвата и оно што је наведено у предлогу.

2.1. Нису ми јасне границе хуманости.

Не прихвата се. Образложење: Сматрамо да је реченица јасна и односи се на оквире хуманости.

Предлог за 3.2. Фармацеут уважава здравствене потребе пацијената и настоји да све пацијенте, уколико је могуће, укључи у процес доношења одлука....

Не прихвата се. Образложење: Реченица који стоји односи се искључиво на вулнерабилне групе и овом реченицом је наглашено да се обрати посебна пажња на дужности које фармацеути имају према вулнерабилним пацијентима.

4.1. Појаснити термин „кодирате података у компјутеру“. Уобичајена дефиниција је да је кодирате података превођење свих података у одређене шифре и бројеве. Можда је прецизније да део у загради гласи (нпр. контролисан приступ подацима путем корисничких налога, анонимизација података и др.).

Прихвата се. Додали смо и анонимизацију података као један од примера.

5.1. Ако фармацеуту морална убеђења не допуштају да изда одређени лек пацијенту, он то уради без икаквог образложења према пацијенту, али подобно објасни управнику апотеке? Овако ја тумачим написано. Мора да се измени!

Не прихвата се. Образложење: Овако како је написано је неопходно да стоји јер је у сагласности са законским правом фармацеута на приговор савести. Управо је у члану 5.2 наглашено да фармацеут мора да упути најближем здравственом раднику (или здравственој установи) у циљу обезбеђења континуитета здравствене заштите.

5.2. Или каже да је њему неморално да изда одређени лек и упути га код колегинице преко пута улице?????

Објашњено је у члану 5.1. и 5.2.

5.3. *И ово је дискутабилно. Како мислите да не сме да напусти радно место .*
Реченица је преформулисана.

5.3. *Преформулисати. Фармацеут не сме напустити радно место док није присутан други фармацеут који ће преузети одговорност за пружање фармацеутских услуга.*

Прихвата се. Реченица је преформулисана и сада гласи: "Фармацеут не сме напустити радно место док није присутан други фармацеут који ће преузети одговорност за обављање апотекарске делатности".

5.3. *Додати изузетак када може да се напусти радно место без замене. Случај смрти америчке колегинице Ешли Андерсон је довољан аргумент. Промени да гласи: Фармацеут не сме да напусти радно место док не добије замену, осим у случају када му је угрожен живот.*

Не прихвата се. Реченица се односи на све запослене.

5.5. *На које се тачно медицинске базе мислило? Нејасно.*

Примери медицинских база података: базе које се формирају приликом пружања услуга пацијентима, приликом издавања лекова на рецепт, као део услуге саветовања пацијената...

6.1. *Уместо здравствене установе треба да стоји: апотекарска установа/апотека?*

Прихвата се. Реченица: " Фармацеут поштује право пацијента да одабере и/или промени здравствену установу или здравственог радника (фармацеута)" је преформулисана у: "Фармацеут поштује право пацијента да одабере и/или промени апотеку или фармацеута".

6.2. *Без:„настоји”, увек пружа неопходне информације... Уместо „људског достојанства” предлажем „професионална начела”.*

Прихвата се. Пасус: " У професионалном раду приликом издавања лекова на рецепт и/или без рецепта, издавања терапијских паралела и одабира медицинских средстава фармацеут увек настоји да пружи савет и неопходне информације о леку (дозирање, могући нежељени ефекти, интеракције са другим лековима и/или храном, начин чувања лека и друго), као и да провери да ли је ове информације пацијент разумео и запамтио. Чак и у случају да пацијент одбије предложени савет, лек или медицинско средство, фармацеут има моралну обавезу да са пуно такта и стрпљења покуша да објасни пацијенту последице такве одлуке и да предложи алтернативну замену. Пошто је фармацеуту добробит и здравље пацијента прва и основна брига, на сваку критику или негодовање пацијента фармацеут неће реаговати, осим ако му његово стручно знање и људско достојанство не налажу да спречи неправилно лечење", је измењен у:

" У професионалном раду приликом издавања лекова на рецепт и/или без рецепта, издавања заменског лека, терапијских паралела и одабира медицинских средстава фармацеут увек пружа савет и неопходне информације о леку (дозирање, могући нежељени ефекти, интеракције са другим лековима и/или храном, начин чувања лека и друго), и проверава да ли је ове информације пацијент разумео и запамтио. Чак и у случају да пацијент одбије предложени савет, лек или медицинско средство, фармацеут има моралну обавезу да са пуно такта и стрпљења покуша да објасни пацијенту последице такве одлуке и да предложи алтернативну замену. Пошто је фармацеуту добробит и здравље пацијента прва и основна бригаа, на сваку критику или негодовање пацијента фармацеут неће реаговати, осим ако му његово стручно знање и професионална начела не налажу да спречи неправилно лечење".

6.2. Појаснити или променити термин „издавање терапијске паралеле“.

Увођење „терапијске паралеле“ представља промену прописаног лека и за то је задужен и одговоран лекар. За издавање „међусобно заменљивог лека“ је задужен и одговор фармацеут и то је дефинисано Правилником о обрасцу и садржини лекарског рецепта, начину издавања и прописивања лекова.

Прихвата се. Пасус: " У професионалном раду приликом издавања лекова на рецепт и/или без рецепта, издавања терапијских паралела и одабира медицинских средстава фармацеут увек настоји да пружи савет и неопходне информације о леку (дозирање, могући нежељени ефекти, интеракције са другим лековима и/или храном, начин чувања лека и друго), као и да провери да ли је ове информације пацијент разумео и запамтио. Чак и у случају да пацијент одбије предложени савет, лек или медицинско средство, фармацеут има моралну обавезу да са пуно такта и стрпљења покуша да објасни пацијенту последице такве одлуке и да предложи алтернативну замену. Пошто је фармацеуту добробит и здравље пацијента прва и основна бригаа, на сваку критику или негодовање пацијента фармацеут неће реаговати, осим ако му његово стручно знање и људско достојанство не налажу да спречи неправилно лечење", је измењен у:

" У професионалном раду приликом издавања лекова на рецепт и/или без рецепта, издавања заменског лека, терапијских паралела и одабира медицинских средстава фармацеут увек пружа савет и неопходне информације о леку (дозирање, могући нежељени ефекти, интеракције са другим лековима и/или храном, начин чувања лека и друго), и проверава да ли је ове информације пацијент разумео и запамтио. Чак и у случају да пацијент одбије предложени савет, лек или медицинско средство, фармацеут има моралну обавезу да са пуно такта и стрпљења покуша да објасни пацијенту последице такве одлуке и да предложи алтернативну замену. Пошто је фармацеуту добробит и здравље пацијента прва и основна бригаа, на сваку критику или негодовање пацијента фармацеут неће реаговати, осим ако му његово стручно знање и професионална начела не налажу да спречи неправилно лечење".

6.5. Овде је у питању лек, пошто је режим издавања без рецепта; па онда тако напишите. "

Не прихвата се. Образложење: Не односи се само на лек који се може издавати без лекарског рецепта.

7.1. Фармацеут поштује законе, подзаконске акте, Водич добре апотекарске праксе... Чува интерес апотекарске установе/апотеке, односно здравствене установе...

Прихвата се. Пасус: " Фармацеут поштује законе, прописе, стандарде Добре апотекарске праксе и професионални кодекс, како у теорији тако и у пракси. Фармацеут се неће ангажовати у делатностима било које врсте које би дискредитовале професију или угрозиле поверење јавности у фармацеутску професију. Обављајући своју делатност, фармацеут мора чувати и интерес здравствене установе у којој ради, уколико тиме не доводи у опасност здравље и живот пацијента", је преформулисан у:

" Фармацеут поштује законе, подзаконске акте, Водич добре апотекарске праксе и Етички кодекс, како у теорији тако и у пракси. Фармацеут се неће ангажовати у делатностима било које врсте које би дискредитовале професију или угрозиле поверење јавности у фармацеутску професију. Обављајући своју делатност, фармацеут мора да чува и интерес здравствене установе у којој ради, уколико тиме не доводи у опасност здравље и живот пацијента".

7.5. додати: избегавати ситуације, понашање и радње; додати: ..активности у медијима и на друштвеним мрежама.

Прихвата се. Пасус: "И у приватном животу фармацеут мора чувати достојанство свог позива и стога мора избегавати понашање и радње које би нанеле штету његовом личном угледу и интегритету, а тиме и угледу фармацеутске струке и здравствене струке у целини, што укључује и активности на друштвеним мрежама" је преформулисан у: "И у приватном животу фармацеут мора чувати достојанство свог позива и стога мора избегавати понашање, радње и активности, укључујући и медије и друштвене мреже, које би нанеле штету његовом личном угледу и интегритету, а тиме и угледу фармацеутске струке и здравствене струке у целини".

8.1. етичку и професионалну обавезу

Прихвата се. Реченица је допуњена и сада гласи: "Фармацеут има етичку и професионалну обавезу да стално учи и прати стручну литературу усавршавајући своје стручне способности".

9.2. Појаснити шта значи - одговоран да реагује. Дужан да адекватно одговори, предузме одговарајуће мере или акције како би се решила ситуација или спречиле даље штетне последице по права и личност пацијента.

Не прихвата се. Образложење: овом изјавом фармацеут се позива на минимум етичке дужности да одреагује, а након тога може да уследи било који вид активности, као што и његова реакција може да покрене друге на активности.

10.1 можда: подржава одобрене терапије лековима који су квалитети, безбедни, ефикасни и засновани на научним доказима.

Не прихвата се. Образложење: Безбедност и ефикасност подразумевају претходну контролу квалитета.

10.3. Нејасно, како фармацеут има утицај на модификовање здравственог осигурања? Свакако да се све промене у систему здравствене заштите финансирају, али нису уско повезане са променом система осигурања. Преформулисати.

Не прихвата се. Образложење: Потребно је да буде још више укључен јер је то део савремене фармацеутске праксе.

10.5. Додати и квалитетну здравствену заштиту. Не бих употребила реч промовисање, већ унапређење зз.

Не прихвата се. Образложење: У контексту реченог је појам адекватан, јер унапређење подразумева шири контекст.

10.6. Опет без промоције, овде се ради о свести становништва да прикупљају/одвајају фармацеутски отпад."

Не прихвата се. Образложење: промоција безбедног уништавање лекова и медицинских средстава је део радних обавеза фармацеута.

11.3. Не бих „поштовала” право испитаника, већ бих га обезбедила.

Не прихвата се. Образложење: Права испитаника су шири појам, а фармацеут у улази истраживача мора да се постара да пружи информације и појашњења како би испитаници самостално донели одлуку.

12.1. заменити речи недопустиво и носиоцима. Предлог - Неприхватљиво према осталим субјектима у апотекарској делатности.

Крају реченице додато је међу апотекама - Недопустиво упоређујиће оглашавање апотекарске делатности је оглашавање које наноси штету конкуренцији међу апотекама. За први део коментара: Не прихвата се. Образложење: Реч "недопустиво" се односи на понашање, док реч "неприхватање" може имплицирати став, као што је и израз "другим носиоцима апотекарске делатности" адекватнији у контексту написаног.

За други део коментара: Не прихвата се: Образложење: Штета конкуренцији је шири појам и може да обухвати и друге субјекте.

12.2. представља... и сматра се..

Прихвата се. Технички сређено.

13.3. уместо речи ... те даје, написати: и да даје ...

Прихвата се. Технички сређено.

13.3 . информације утемељене на доказима

Не прихвата се. Образложење: Терминологија која је употребљена је у сврху бољег разумевања од стране корисника.

Први део дужности 14.3. променити тако да нови гласи:

14.3 Фармацеут је у обавези да осигура поверљивост и интегритет свих информација о пацијентима приликом складиштења, употребе или преноса дигиталних података о пацијентима. Спровођење ове обавезе подразумева поштовање адекватних процедура у раду када је безбедност података на рачунару и интернету у питању чијом употребом се спречава могућност приступа било које неовлашћене стране, независно од модалитета пружања фармацеутске услуге. Фармацеут је у обавези да свој кориснички налог (корисничко име и лозинка) на основу којих информатички ресурс спроводи аутентификацију (проверу идентитета корисника) и ауторизацију (проверу права приступа, односно овлашћења корисника) користи само за себе, и има дужност да спречи неовлашћено коришћење својих података.

Прихвата се. Усвојена формулација у потпуности.

Код надзора примене Етичког кодекса треба да се дода: етички одбор здравствене установе у оквиру које је апотека организациона јединица (на примарном нивоу здравствене заштите, односно секундарном/терцијарном)

Прихвата се. Преформулисано у: Примену одредби Етичког кодекса надзиру етички одбори апотекарских установа у јавном и приватном власништву, власници приватних пракси у апотекама приватне праксе, етички одбор здравствених установа у оквиру којих је апотека организациона јединица (на примарном нивоу здравствене заштите, односно секундарном/терцијарном) и Етички одбор Фармацеутске коморе Србије.

Предлог: Заклетва фармацеута да постане саставни део Етичког кодекса.

Прихвата се. Додата је Заклетва фармацеута као прилог Етичком кодексу фармацеута Србије.